

IZZIVI SLOVENSKEGA ZGODOVINOPISJA V 21. STOLETJU

Jubilejno 40. zborovanje
slovenskih zgodovinark in zgodovinarjev
(zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije)

Nova Gorica, 19. in 20. april 2023

Uredili:
dr. Žiga Zwitter
dr. Dragica Čeč
dr. Kornelija Ajlec

Zbornik izvlečkov

Zborovanje organizira Zveza zgodovinskih društev Slovenije, v sodelovanju z GO! 2025 Nova Gorica · Gorica, Evropska prestolnica kulture 2025; z Inštitutom za novejšo zgodovino; Inštitutom za zgodovinske študije ZRS Koper; Oddelkom za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani; s portalom Sistory; z Mestno občino Nova Gorica; s Pokrajinskim arhivom v Novi Gorici in z Xcentrom.

Uredništvo zbornika izvlečkov: dr. Žiga Zwitter, dr. Dragica Čeč, dr. Kornelija Ajlec

Izzivi slovenskega zgodovinopisja v 21. stoletju. Jubilejno 40. zborovanje slovenskih zgodovinark in zgodovinarjev (zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije). Zbornik izvlečkov.

Izdala Zveza zgodovinskih društev Slovenije, <https://zzds.si/>.

Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana

Slovenija

Organizacijski odbor Zborovanja: dr. Dragica Čeč, dr. Kornelija Ajlec, mag. Ana Marija Lamut in dr. Žiga Zwitter

Ljubljana, 2023.

Publikacijo so recenzirali anonymni recenzenti.

Avtorce in avtorji so odgovorni za vsebinsko in jezikovno ustreznost besedil.

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za zgodovino

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 148176387
ISBN 978-961-6777-31-5 (PDF)

REGISTRACIJA UDELEŽENK IN UDELEŽENCEV

Registracija vseh udeleženk in udeležencev bo v

Xcentru:

sreda, 19. april 2023, med 8:40 in 9:30

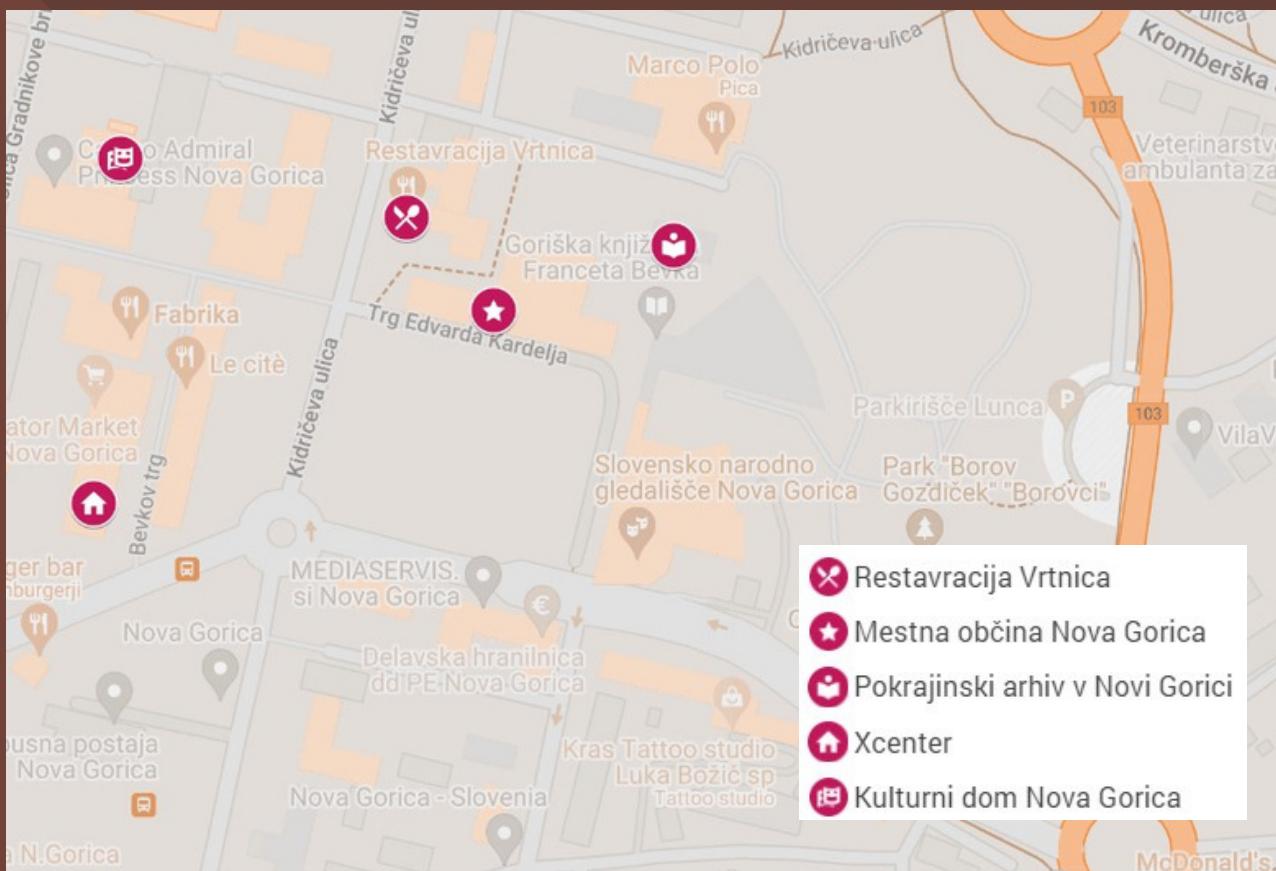
četrtek, 20. april 2023, med 8:30 in 9:00

Prizorišča in navodila

Vsek referat traja 15 minut, predstavitev knjige pa večinoma 30 minut. Na koncu vsakega panela je 15 minut namenjenih diskusiji o vseh predstavljenih referatih v posameznem panelu.

Paneli bodo potekali razpršeno na treh prizoriščih, in sicer: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici (Trg Edvarda Kardelja 3), Mestna občina Nova Gorica (Trg Edvarda Kardelja 1), Xcenter in "Krilo Rusjan" v Xcentru (Delpinova ulica 20). Ob vstopu v posamezno zgradbo boste ustreznno usmerjeni do pravih prostorov. Razdalja med prizorišči znaša največ 200 metrov, kar omogoča enostavno prehajanje iz ene stavbe v drugo. Okrogla miza o čezmejnem zgodovinopisu bo potekala v Kulturnem domu Nova Gorica (Bevkov trg 4). Odmora s kavo v dopoldanskem času in kosila (za plačnike kotizacije) bodo v Restavraciji Vrtnica (Kidričeva ulica 11). Sredina večerna pogostitev po okrogli mizi bo v Pivnici Reservoir Dogs (Industrijska cesta 1H).

Registracija bo v Xcentru. Otvoritvena slovesnost bo v dvorani Mestne občine Nova Gorica. Podelitev častnih članstev ZZDS, razstava o rapalski meji in zaključna slovesnost pa bodo v Xcentru.

URNIK

SLOVESNO ODPRTJE JUBILEJNEGA 40. ZBOROVANJA SLOVENSKIH ZGODOVINARK IN ZGODOVINARJEV

Slovesno odprtje jubilejnega 40. zborovanja
Zveze zgodovinskih društev Slovenije
bo potekalo v dvorani
Mestne občine Nova Gorica (Trg Edvarda Kardelja 1),
z začetkom ob 9:30

Pozdravni nagovori:

Samo Turel, župan Mestne občine Nova Gorica
dr. Stojan Pelko, programski vodja Javnega zavoda GO!
2025: Nova Gorica · Gorizia, Evropska prestolnica kulture
dr. Tanja Martelanc, direktorica Pokrajinskega arhiva v
Novi Gorici
dr. Dragica Čeč, predsednica Zveze zgodovinskih društev
Slovenije

Sreda, 19. april 2023

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

10:00-11:30: Digitalna zgodovina

11:30-12:00: Odmor s kavo v Restavraciji Vrtnica

12:00-13:15: Podobe starosti v 19. stoletju

13:15-13:30: Odmor

13:30-14:30: Slovenska historična topografija: predstavitev projekta

14:30-15:50: Kosilo v Restavraciji Vrtnica

16:00-17:30: Prakse reševanja sporov v interdisciplinarni perspektivi: od krivice do miru

17:30-18:00: Zbor članov ZZDS

Prizorišče: Mestna občina Nova Gorica

9:30-10:00: Slovesno odprtje jubilejnega 40. zborovanja slovenskih zgodovinarjev in zgodovinarjev

10:00-11:30: Nova spoznanja s področja cerkvene zgodovine in arheologije severnojadranskega, vzhodnoalpskega in balkansko-podonavskega prostora na prehodu iz antike v srednji vek

11:30-12:00: Odmor s kavo v Restavraciji Vrtnica

12:00-13:15: Vloga muzejske pedagogike in andragogike pri oblikovanju odnosa otrok, mladostnikov in odraslih do muzealij kot simbolov in asociacij nasilja, kršenja človekovih pravic, dostenjanstva in ideoloških deliktov

13:15-13:30: Odmor

13:30-14:30: Izzivi historiografskega raziskovanja javnozdravstvenih kriz

14:30-15:50: Kosilo v Restavraciji Vrtnica

Sreda, 19. april 2023

Prizorišče: Krilo Rusjan v Xcentru

16:00–17:30: Rapalska meja: četrt stoletja obstoja in stoletje dediščine ter spomina (študije primerov)

Prizorišče: Xcenter

8:40–9:30: Registracija

10:00–11:30: Integrirana kmečka ekonomija: teorije in prakse

11:30–12:00: Odmor s kavo v Restavraciji Vrtnica

12:00–13:15: Med mestom in podeželjem na Goriškem: izbrane teme v luči raziskav in razstavnega koncepta

13:15–13:30: Odmor

13:30–14:30: Slovensko športno zgodovinopisje med zapostavljenostjo in aktualnimi prijemi

14:30–15:50: Kosilo v Restavraciji Vrtnica

16:00–17:30: Fotografska in avdiovizualna dediščina – izzivi v preporodu bogastva muzejskih virov

---

Prizorišče: Kulturni dom Nova Gorica

18:00–20:00: Obmejno zgodovinopisje danes. Razumevanje in izzivi Evropske prestolnice kulture 2025 Nova Gorica · Gorica: okrogla miza

Četrtek, 20. april 2023

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

9:00–10:00: Vprašanje od *kdaj Slovenci kot izziv slovenskega zgodovinopisja 21. stoletja*

10:00–10:30: Odmor s kavo v Restavracji Vrtnica

10:30–12:00: Tomaj na Krasu kot slovenska zgodovina v malem: kontinuitete in spremembe v vaški skupnosti v dolgoročni perspektivi

12:00–12:15: Odmor

12:15–13:00: Pregled zgodovine Prekmurja: predstavitev strokovne monografije

13:20–14:00: Ogled Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

14:10–15:40: Kosilo v Restavracji Vrtnica

15:45–17:00: Vizije prihodnosti: študijski primeri načrtovanja stvarnosti na Slovenskem po obeh svetovnih vojnah

---

Prizorišče: Mestna občina Nova Gorica

10:30–12:00: Sodobni izzivi raziskovanja etničnosti v zgodovini

15:45–17:00: Predstavitev projekta iz uradnega programa Evropska prestolnica kulture 2025 - *Ab initio* skozi voden ogled Nove Gorice (*zbirno mesto pred vhodom v stavbo*)

Prizorišče: Krilo Rusjan v Xcentru

9:00–10:00: Slovenci in 20. stoletje v publikacijah zbirke Historia: predstavitev znanstvenih monografij

10:00–10:30: Odmor s kavo v Restavracji Vrtnica

10:30–12:00: Gospodarsko in socialnozgodovinske krize: kmečki upori in stečaji

12:00–12:15: Odmor

12:15–13:00: Pomen zgodovinskih raziskav in izzivi medsektorskega sodelovanja pri uporabi zgodovine za trajnostni razvoj čezmejnih in večkulturnih prostorov: *okrogle miza*

13:20–14:00: Ogled Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

14:10–15:40: Kosilo v Restavracji Vrtnica

15:45–17:00: Izzivi participativnega ustvarjanja digitalnih zgodovinskih zbirk in kulturne dediščine skupaj z otroki, dijaki in študenti, z namenom razvijanja kritičnega mišljenja in kulturnih kompetenc

Četrtek, 20. april 2023

Prizorišče: Xcenter

8:30–9:00: Registracija

12:15–13:15: Okoljska zgodovina med interdisciplinarnimi izzivi in rešitvami

13:20–14:00: Ogled Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici

14:10–15:40: Kosilo v Restavraciji Vrtnica

15:45–17:00: Izzivi slovenskega vojaškega zgodovinopisja

17:00–17:30: Razglasitev novih častnih članov ZZDS in zaključna slovensnost
zborovanja (Glasbeni program: Glasbena šola Nova Gorica)

PLENARNI DOGODKI, RAZSTAVE IN OGLEDI

RAZSTAVA

DEKLE, PREPOLOVLJENO Z RAPALSKO MEJO

Življenje Primorcev za rapalsko mejo in podobe rapalske meje

---

12. novembra 1920 sta v italijanskem mestu Rapallo Kraljevina SHS in Kraljevina Italija podpisali pogodbo, s katero je bila po prvi svetovni vojni določena meja med državama – t. i. rapalska meja. 289 km dolga mejna črta, ob kateri je zrasla obsežna obrambna infrastruktura, je ostro zarezala v slovenski etnični prostor. Z mejo je bila trajno zaznamovana podoba pokrajine in identiteta prebivalcev. Posledice oz. njihov »odtis« tako zaznamo še danes.

Razstava na osmih panojih z obilo slikovnega materiala prikazuje podpis rapalske meje, njega udeležence oz. akterje tega dogodka, potek meje in njeno označevanje na terenu, utrjevanje, propagando, vpliv na kulturo ter seveda na življenje ob meji.

Razstava bo na ogled ves čas zborovanja v Xcentru
(Delphinova ulica 20)

Avtorji razstave so:

dr. Božo Repe, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino
dr. Peter Mikša, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino
dr. Matija Zorn, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU
dr. Bojan Balkovec, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino
dr. Božidar Flajšman, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino
dr. Manca Volk Bahun, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU
dr. Primož Gašperič, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU
dr. Darja Kerec, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani
dr. Alenka Fikfak, Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani
dr. Janez Grom, Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani

ZBOR ČLANOV ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Zbor članov
Zveze zgodovinskih društev Slovenije
bo potekal v
sredo, 19. aprila 2023, ob 17:30,
v dvorani
Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici
(Trg Edvarda Kardelja 3)

Dnevni red:

- 1.Ugotavljanje sklepčnosti
- 2.Poročilo predsednice Zveze zgodovinskih društev Slovenije (ZZDS) 2020-2022 in načrt dela za leti 2023-2024
- 3.Finančno poročilo in poročilo Nadzornega odbora ZZDS
- 4.Poročila in načrti dela periodičnih publikacij, sekcij ZZDS in društav
- 5.Predlogi in potrditev vodstva in organov ZZDS 2023-2024
- 6.Razno

OKROGLA MIZA OBMEJNO ZGODOVINOPISJE DANES: RAZUMEVANJE IN IZZIVI EVROPSKE PRESTOLNICE KULTURE 2025 NOVA GORICA · GORIZIA

Udeleženci okrogle mize, slovenski in italijanski zgodovinarji, se bodo dotaknili aktualnih vsebin in načinov preučevanja zgodovine v obmejnem prostoru. So namreč tisti, ki že desetletja poskušajo predstaviti zgodovino prostora, ki ga ne zamejujejo z državnimi mejami, ampak družbene in zgodovinske fenomene preučujejo v njihovi celovitosti. Posebna pozornost bo v razpravi namenjena tudi pogledu na pred več kot 20 leti pripravljeno Poročilo slovensko-italijanske zgodovinsko-kulture komisije, ki je še aktualno, ter izzivom čezmejnega prostora, s katerimi se soočajo njihovi raziskovalci, na področjih raziskovalnih tem čezmejnega prostora, sodobnih izzivov predstavljanja rezultatov in zaključkov, oblik predstavitve, ki v sodobnem svetu najbolj nagovorijo različne publike, in vlogi, ki jo pri predstavitvi kompleksnosti čezmejnega prostora igrajo osebna pričevanja in osebne zgodbe.

Okrogla miza bo potekala v
sredo, 19. aprila 2023, med 18:00 in 20:00,
v Kulturnem domu Nova Gorica (Bevkov trg 4)

dr. Alessandro Cattunar, [Kulturni center Quarantasettezeroquattro](#)
dr. Marko Klavora, [Goriški muzej](#)
dr. Federico Tenca Montini, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije
dr. Marta Verginella, [Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino](#)

moderatorka: dr. Kaja Širok, [Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici](#)

Zagotovljeno bo simultano prevajanje dogodka

VODEN OGLED POKRAJINSKEGA ARHIVA V NOVI GORICI

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici je najmlajši regionalni zgodovinski arhiv v Sloveniji, ustanovljen 1972. leta. Zlasti izgradnja nove arhivske stavbe leta 1987 je omogočila prevzem večjih količin gradiva, ki je bilo do takrat pogosto neustrezno spravljeno pri ustvarjalcih ali imetnikih.

Naloga Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici je skrb za arhivsko gradivo na območju današnjih občin: Ajdovščina, Bovec, Brda, Kanal, Kobarid, Miren-Kostanjevica, Nova Gorica, Tolmin, Vipava, Šempeter-Vrtojba in Renče-Vogrsko.

Voden ogled
Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici
bo v
četrtek, 20. aprila 2023, med 13:20 in 14:00.

PREDSTAVITEV PROJEKTA IZ URADNEGA PROGRAMA EVROPSKE PRESTOLNICE KULTURE 2025: ***AB INTIO SKOZI VODEN OGLED NOVE GORICE***

Nova Gorica bo letos dopolnila 76 let. Gre za prvo načrtovano mesto v nekdanji Jugoslaviji, s čimer se pridružuje mnogim drugim mestom, ki so jih po svetu planirali po drugi svetovni vojni *ab initio – iz nič*. Večinoma veljajo ta nova mesta danes za dolgočasna, nesmiselna ali pa kar naravnost grda. A gradnja takšnih mest je imela takrat pomembno socialno noto in namen. Navsezadnje – kdo pa sploh danes gradi nova mesta?

Projekt »Ab Initio - Urbana utopija«, ki je vključen v uradni program Evropske prestolnice kulture GO! 2025, želi ponovno odkriti vrednost novogoriške modernistične dediščine in raziskati proces gradnje novega urbanega območja iz nič. Del projekta je tudi raziskovanje drugih novih mest, da lahko Novo Gorico postavimo v širši kontekst.

Avtor projekta je Blaž Kosovel, kulturni delavec, samostojni raziskovalec iz Društva humanistov Goriške. Nosilec projekta *Ab Initio* je Zavod Magistrala.

Projekt bo v
četrtek, 20. aprila 2023, med 15:45 in 16:45,
v obliki vodenega ogleda Nove Gorice predstavil
Blaž Kosovel, Društvo humanistov Goriške.

Zbirno mesto je pred vhodom v stavbo
Mestne občine Nova Gorica
(Trg Edvarda Kardelja 1).

PODELITEV ČASTNIH ČLANSTEV ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Zveza zgodovinskih društev Slovenije
podeljuje
častno članstvo

dr. Nevenki Troha
in
zasl. prof. dr. Dušanu Nečaku

za dosežke v zgodovinopisju in aktivno delo v stanovskih društvih

---

Slavnostna podelitev bo potekala v
četrtek, 20. aprila 2023, ob 17:00,
v Xcentru

glasbeni program:
Glasbena šola Nova Gorica

IZVLEČKI SREDINIH PANELOV

Digitalna zgodovina

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: sreda, 19. april 2023, 10:00-11:30

1. Razreševanje avtorskih pravic kot osnova za vzpostavljanje zgodovinskih zbirk raziskovalnih podatkov ([dr. Mojca Šorn, Inštitut za novejšo zgodovino](#))
2. Zbiranje, urejanje in analiza velikih količin strukturiranih podatkov: primer Historičnih popisov prebivalstva Slovenije ([Neja Blaj Hribar, Inštitut za novejšo zgodovino](#))
3. Zbiranje, kodiranje in analiza velikih količin delno strukturiranih podatkov: besedilni korpusi in digitalne izdaje ([dr. Andrej Pančur, Inštitut za novejšo zgodovino](#))
4. Uporabe metod korpusnega jezikoslovja: možnosti za razvoj digitalne zgodovine ([dr. Vojko Gorjanc, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za prevajalstvo](#))
5. Uporaba digitalnih metod v zgodovinopisu: potencial in izzivi ([dr. Jure Gašparič, Inštitut za novejšo zgodovino](#))

moderator: dr. Jurij Hadalin, [Inštitut za novejšo zgodovino](#)

Zgodovinarke in zgodovinarji danes lahko učinkovito in hitro dostopamo do vedno novih digitaliziranih in digitalnih virov, kar vodi do velikih količin računalniško berljivih podatkov, ki zahtevajo uporabo metod in orodij digitalne humanistike. Tako je namreč mogoče iz obstoječih digitalnih virov priti do dodatnih, kakovostnih raziskovalnih rezultatov. To pogosto zahteva interdisciplinaren pristop, saj je potrebno obvladovanje:

1. zgodovinskih znanj,
2. digitalnih metod in orodij ter
3. znanstvene discipline, ki vsebinsko področje naših historičnih podatkov raziskuje danes.

Panel Digitalna zgodovina je načrtno sestavljen iz raziskovalk in raziskovalcev, ki kot strokovnjaki za različna področja skupaj pokrivajo celoten življenjski ciklus raziskovalnih podatkov v humanistiki: od identifikacije kulturne dediščine oziroma raziskovalnih podatkov do zbiranja in ustvarjanja podatkov, njihovega urejanja in obdelave, digitalne hrambe in diseminacije rezultatov.

Nova spoznanja s področja cerkvene zgodovine in arheologije severnojadranskega, vzhodnoalpskega in balkansko-podonavskega prostora na prehodu iz antike v srednji vek

---

Prizorišče: Mestna občina Nova Gorica

Ura: sreda, 19. april 2023, 10:00-11:30

1. Identiteta skupnosti v dialogu: ekleziologija v delu Razlage evangelijev Fortunacijana Oglejskega (mag. Jan Dominik Bogataj, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Inštitut za patristične študije)
2. Kontinuiteta nekega odnosa: stalnice v odnosu kristjanov do oblasti pred Konstantinom in po njem (dr. Aleš Maver, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Oddelek za zgodovino)
3. Georgij iz Kapadokije – Makedonijev človek na mestu aleksandrijskega škofa? (dr. Alenka Cedilnik, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
4. Hieronimova učna leta (dr. Matej Hriberšek, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za klasično filologijo)
5. Rezultati novejših arheoloških raziskav Blejskega jezera (dr. Andrej Gaspari, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za arheologijo)

moderator: dr. Matej Petrič, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino

---

Panel obravnava severnojadranski ter vzhodnoalpski in balkansko-podonavski prostor v obdobju pozne antike in zgodnjega srednjega veka. V središču pozornosti bodo vprašanja razvoja krščanskih skupnosti in cerkvene organizacije ter prepletanje cerkvene in posvetne oblasti v obdobju pozne antike. Predstavljeni bodo naslednje teme: oblikovanje identitet oglejske krščanske skupnosti, kot je razvidno iz dela njenega škofa Fortunacijana, odnos kristjanov do posvetne oblasti, pri čemer bo poudarek na primerjavi tega odnosa pred Konstantinovo spreobrnitvijo in po njej, vpliv škofije v Konstantinoplu na Aleksandrijo v času proarijanskih škofov Makedonija iz Konstantinopla in Georgija iz Kapadokije ter vpliv, ki so ga imeli antični poganski pisci na izobraževanje, jezik in delo svetega Hieronima. Tematika, ki ni neposredno povezana s krščanstvom, bo predstavljena v zadnjem referatu. Ta bo na osnovi rezultatov raziskav dveh čolnov deblakov iz Blejskega jezera osvetlil prav tisti čas, ko se je po velikih spremembah, ki so spremljale naselitev Slovanov, krščanstvo znova začelo širiti med poganskim prebivalstvom.

Integrirana kmečka ekonomija: teorije in prakse

Prizorišče: Xcenter

Ura: sreda, 19. april 2023, 10:00–11:30

1. Integrirana kmečka ekonomija in starejši koncepti v evropskem zgodovinopisu (dr. Aleksander Panjek, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Oddelek za zgodovino)
2. Prakse integriranja dohodkov: primeri iz slovenskih dežel v zgodnjem novem veku (dr. Nataša Henig Miščič, Inštitut za novejšo zgodovino, in dr. Ines Beguš, Goriški muzej)
3. Socialistično kmetijstvo med ideologijo in pragmatizmom (dr. Žarko Lazarević, Inštitut za novejšo zgodovino)
4. Na sledi integrirani kmečki ekonomiji v okolici Ljubljane, 1945–1953 (dr. Lev Centrih, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Oddelek za zgodovino)

---

moderator: dr. Aleksej Kalc, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, in Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Oddelek za zgodovino

---

Kot osrednji problem panel izpostavlja prevladujočo zgodovinopisno tezo o pasivnosti kmečke pozicije, ki naj bi izkazovala le težnjo po preživetju, hkrati pa zgodovinopisje navaja množico dejavnosti izven kmečkega gospodarjenja, pri čemer ne povezuje teh dveh strani meseca. Gre za protislovje na konceptualni ravni, ki ga je mogoče preseči le s celostnim pristopom, ki kmečko ekonomijo pojmuje kot celovit sistem agrarnih in neagrarnih dejavnosti. Tako prenovljeni pogled razkriva to, kar imenujemo »integrirana kmečka ekonomija« (IKE). Koncept IKE pomeni teoretsko in konceptualno reinterpretacijo slovenske historične empirije v dialogu z drugimi zgodovinopisji. IKE smo razvili slovenski zgodovinarke in zgodovinarji, uveljavlja se v evropskem raziskovalnem prostoru. Referentke in referenti bodo z rezultati svojih raziskav, ki segajo tako v zgodnjeno voseško kot v sodobno zgodovino, pokazali, da je kmet izkazoval podjetnost in sposobnost sooblikovanja družbe, ki se posledično kaže v bistveno kompleksnejši in zanimivejši podobi. Panel predstavlja rezultate temeljnega projekta (ARRS J6-1799).

Podobe starosti v 19. stoletju

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: sreda, 19. april 2023, 12:00-13:15

1. Imaginariji starosti v 19. stoletju (dr. Dragica Čeč, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije)
2. Religija, starostna obdobja in rekonvertiti na Slovenskem v obdobju med svetovnima vojnoma (dr. Gašper Mithans, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije)
3. Kako postanemo stari? Nasveti za dolgo in zdravo življenje v dolgem 19. stoletju (dr. Meta Remec, Inštitut za novejšo zgodovino)
4. Ivana Kobilca in imaginarij starosti v slovenski umetnosti druge polovice 19. stoletja (dr. Tomislav Vignjević, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije)

moderatorka: dr. Urška Bratož, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije

---

Devetnajsto stoletje je zaznamoval meščanski kod obnašanja, v katerem so imele pomembno vlogo določene vrednote, ki so vplivale na meščanski odnos do starosti, kot so posebej izpostavljene meščanske vrednote napredka in osredotočenosti na delo, racionalnosti pa tudi vrednote, ki so zaznamovale odnos do telesa in zdravja. Vse te vrednote so predstavljale tudi sredstvo družbene kontrole in discipline, obenem pa je meščanstvo v svoji dominantni vlogi ustvarjalo in prenašalo določene stereotipne podobe. Starost (posebej nižjih družbenih slojev) so v meščanskem kodeksu pogosto enačili z revščino in jo označevali kot »problematično«. Zaznamoval jo je cel spekter negativnih konotacij kot grožnje družbenemu redu, javnemu zdravju in morali, vrsta stereotipnih predstav ter starostnih diskriminacij. Panel obravnava tako tradicije, ki jih je prevzela meščanska družba 19. stoletja, kot tiste, ki so v 19. stoletju vzpostavile današnje dojemanje starosti v zahodnih družbah kot obdobja slabega zdravja, ki vodi v smrt, ter številne podobe »problematične starosti« zaradi zmanjševanja premoženja in moči ali popolne odsotnosti sredstev za preživetje. Predstavitve pa iščejo tudi drugačne poglede na starostnike v preteklosti.

Vloga muzejske pedagogike in andragogike pri oblikovanju odnosa otrok, mladostnikov in odraslih do muzealij kot simbolov in asociacij nasilja, kršenja človekovih pravic, dostojanstva in ideoloških deliktov

---

Prizorišče: Mestna občina Nova Gorica

Ura: sreda, 19. april 2023, 12:00–13:15

1. Je krvava preteklost razstav tudi krvava prihodnost? Izzivi pedagoške prakse v Muzeju narodne osvoboditve Maribor pri (de)glorifikaciji orožja in vojne pri mladoletnih obiskovalcih na poti k spodbujanju strpnejše in pravičnejše družbe ([Uroš Dokl, Muzej Narodne osvoboditve Maribor](#))
2. Podobe iznakaženih obrazov za posmeh ali streznitez? ([Mojca Dobravec, Kobariški muzej](#))
3. (Ne)Primerni predmeti za otroke in mladino ([David Kožuh, Goriški muzej](#))
4. Trafika ob mostu: stičišče (ne)strpnosti, mitov in zgodovine ([Jan Malec Svetel, Muzej Narodne osvoboditve Maribor](#))

---

moderatorka: dr. Darja Kerec, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

---

Muzeji lahko s svojimi zbirkami služijo kot izhodišča za izkušnjo in proučevanje človeku in naravi škodljivih praks, ki so človeštvo skozi različna zgodovinska obdobja pripeljala do skrajnih meja človeških etičnih in moralnih norm. Panel predstavlja nekaj tez in izkušenj o vlogi muzejske pedagogike in andragogike pri oblikovanju odnosa otrok, mladostnikov in odraslih do muzealij kot simbolov delitve, asociacij nasilja, kršenja človekovih pravic ter ideoloških deliktov. Skozi muzejske zbirke pa lahko sledimo tudi historičnim poskusom doseganja miru, blaginje, izkazovanja solidarnosti, enakosti in svobode, ki so mozaično dograjevali družbeno zavest skozi čas. Panel predstavlja poglede in izkušnje posameznih muzejev, ki se zaradi nasilnih poglavji iz preteklega stoletja soočajo z izzivi pedagoških praks pri (de)glorifikaciji orožja, vojne, sovražnega govora in ogrožanja dostojanstva med obiskovalci. Panel je namenjen tudi razmisleku o metodah in sredstvih, ki jih uporabljamo (ali bi jih lahko) pri spodbujanju strpnejše in pravičnejše družbe.

Med mestom in podeželjem na Goriškem: izbrane teme v luči raziskav in razstavnega koncepta

---

Prizorišče: Xcenter

Ura: sreda, 19. april 2023, 12:00–13:15

1. "Border" historiography: methodological approaches and state of research in studies of medieval Gorizia (dr. Riccardo Cecovini, Istituto Comprensivo Romans - Celso Macor)
2. Plemiška družina Eberstein in Vipolže (dr. Vojko Pavlin, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije, in Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Nova Gorica)
3. Grof Sigismund Attems (1708–1758) v luči inventarnega popisa (dr. Tanja Gomiršek, Goriški muzej)
4. Industrijska dediščina Ajdovščine: od zgodovine do muzejske postavitve (dr. Ines Beguš, Goriški muzej)

moderator: dr. Miha Preinfalk, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

Panel obravnava zgodovino Goriške, prek študij primerov. Prvi referat obravnava teme in metodološke pristope v medievističnih raziskavah Gorice v italijanskem in slovenskem zgodovinopisu 20. in 21. stoletja. Osredotoča se na vplive obmejne lege mesta in njegove sodobne zgodovine na historiografijo. Drugi referat predstavlja rodbino Eberstein, ki je bila v prvi polovici 14. stoletja najpomembnejša »uradniška« družina grofov Goriških, in sicer na gradu Vipolže, ki so ga imeli Ebersteini v fevdu v delu 14. in 15. stoletja. V zgodovinopisu obstaja več pomot glede identifikacije te rodbine. Tretji referat analizira izbrane segmente inventarnega popisa pomembne osebnosti Goriške grofije prve polovice 18. stoletja, grofa Sigismunda Attemsa (1708–1758). Primerjava izsledkov z inventarji plemičev Goriške in Kranjske omogoča Sigismundovo umestitev v njegovo socialno in družbeno okolje. Zadnji prispevek sega na mejno območje Goriške in Kranjske. Razvoju industrijskih dejavnosti lahko v današnji Ajdovščini sledimo že vsaj od 16. stoletja dalje. Tej dolgi in razgibani zgodovini industrije je Goriški muzej posvetil razstavo. V prispevku bo najprej predstavljena raznovrstnost gospodarskih dejavnosti in industrijskih obratov mesta. Sledila bo predstavitev snovanja razstave in njene končne podobe.

Slovenska historična topografija: predstavitev projekta

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: sreda, 19. april 2023, 13:30-14:30

dr. Matjaž Bizjak, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

dr. Jurij Šilc, Institut »Jožef Stefan«, Odsek za računalniške sisteme

dr. Miha Kosi, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

dr. Miha Seručnik, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

dr. Neva Makuc, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Nova Gorica

moderator: dr. Peter Štih, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino, in Slovenska akademija znanosti in umetnosti

---

Prva prizadevanja za izdelavo medievističnega topografskega priročnika za ozemlje Slovenije segajo v zgodnja trideseta leta 20. stoletja. Z njimi so povezana nekatera najvidnejša imena slovenske medievistike: Ljudmil Hauptmann, Milko Kos in Pavle Blaznik. Prvi preboj je bil dosežen v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, s knjižnimi izdajami topografskih priročnikov za Kranjsko, slovensko Štajersko (s Koroško) in Prekmurje. V novejšem času je bilo delo obujeno, na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa, v sodelovanju z Institutom »Jožef Stefan«, in osveženo z novim, informacijskim pristopom.

Izzivi historiografskega raziskovanja javnozdravstvenih kriz

Prizorišče: Mestna občina Nova Gorica

Ura: sreda, 19. april 2023, 13:30–14:30

1. Začetki prakse cepljenja: variolizacija v 18. stoletju in primeri v slovenskem prostoru (dr. Katarina Keber, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU)
2. Variola in vakcinacija v 19. stoletju (Jaroš Krivec, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU)
3. Zdravstvene krize v Avstrijskem Primorju v zadnji tretjini 19. stoletja (dr. Urška Bratož, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije)

moderatorka: dr. Ana Cergol Paradiž, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino

---

Raziskovanje zdravstvenih kriz je v slovenskem zgodovinopisu v zadnjih dveh desetletjih omejeno na epidemije modernega obdobja. Raziskave obravnavajo predvsem kompleksno problematiko pojava epidemij kolere, črnih koz, španske gripe in tuberkuloze. V času pandemije bolezni covid-19 se je povsod po svetu močno povečalo zanimanje zgodovinarjev za historične epidemije in zgodovino zdravstva, tudi na projektnem razpisu ARRS je bilo prvič odobreno financiranje projekta s področja socialne zgodovine medicine, ki obravnava epidemije in zdravstvo v interakciji. Izzivi v raziskovanju zdravstvenih kriz so predvsem v večji kompleksnosti in interdisciplinarnosti njihovega proučevanja kot tudi v razširitvi in nadgraditvi zdravstvenih raziskovalnih vprašanj v starejših obdobjih. Zdravstvene krize lahko obenem predstavljajo izhodišče za historiografsko raziskovanje številnih drugih vprašanj, zlasti družbene neenakosti in socialne oskrbe, medicine in zdravstvenih sistemov, odnosa do zdravja ter z njim povezanih kulturnih kodov.

Slovensko športno zgodovinopisje med zapostavljenostjo in aktualnimi prijemi

---

Prizorišče: Xcenter

Ura: sreda, 19. april 2023, 13:30-14:30

1. »Ljubiteljem kranjskih Alp«: Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein: predstavitev znanstvene monografije (dr. Marija Mojca Peternel, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko)
2. Zgodovina športa med kineziologijo in zgodovinopisjem? (dr. Tomaž Pavlin, Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani)

moderator: dr. Peter Mikša, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino

---

Panel sestavljata predstavitev nove znanstvene monografije o slabo poznanem planinskem društvu in predavanje o športu v slovenskem zgodovinopisu.

Monografija obravnava Kranjsko podružnico društva Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein (1874–1919), ki je gradila planinske koče, postavljala smerokaze, markirala poti in urejala gorsko vodništvo, s predavanji in kulturnimi večeri pa sooblikovala družabno življenje v Ljubljani. Monografija ugotavlja tudi časovne spremembe v narodnostni pripadnosti intelektualcev – članov vodstva Kranjske podružnice. Avtorica analizira glasilo Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins, društveni slavnostni zbornik ter splošni periodični tisk.

Sledeče predavanje poudarja, da slovensko znanstveno zgodovinopisje, kljub tematskim širitevam raziskovalnega polja, dolgo ni kazalo zanimanja za športno zgodovino. Prepuščena je bila športnim odbornikom, športni stroki, novinarjem in laikom. Predavatelj predstavlja, zakaj so to pomembne zgodovinopisne teme. Denimo, ko praznujemo 160 let ustanovitve prvega »gimnastiškega« ali »telovadnega« društva Južni Sokol, je bilo to društvo športno ali telovadno, sta to sinonima, kako zgodovinsko razumeti telesni vzgojo in kulturo, fizkulturno in šport, ki ga pred 160 leti v slovenskih medijih ne zasledimo?

Prakse reševanja sporov v interdisciplinarni perspektivi: od krivice do miru

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: sreda, 19. april 2023, 16:00–17:30

1. Prakse ali sistem reševanja sporov? Novi pristopi k raziskovanju zgodovine sporov (dr. Darko Darovec, Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja, in Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Oddelek za zgodovino)
2. Dimenzijske sovražnosti: iskanje maščevanja v (zgodnje)novoveških virih (dr. Žiga Oman, Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja)
3. Vloga žensk v tradicionalnih praksah reševanja sporov (Veronika Kos, Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja)
4. Ustna zgodovina kot vir premostitve preteklih sporov in travm: primer družin italijanskih vojnih ujetnikov v Jugoslaviji po drugi svetovni vojni (dr. Urška Lampe, Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja & Univerza Ca' Foscari v Benetkah, Oddelek za humanistiko)
5. Prispevek k historiatu javne sfere: od protopolitičnih do današnjih praks deliberacije (dr. Marjan Horvat, Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja)

moderatorka: dr. Darja Mihelič, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

Panel obravnava tradicionalne prakse reševanja sporov med posamezniki, rodbinskimi skupinami in skupnostmi (lokalne, konfesionalne, razredne, nacionalne), osredotočene v konceptu maščevanja, na območju današnje Slovenije ter sosednjih dežel. Proučuje jih v času dolgega trajanja, od srednjega veka do danes. Poseben poudarek je na raziskovalnih vprašanjih vloge izražanja čustev (sovražnost, jeza, ponižnost, čast, sramota, prijateljstvo, ljubezen itd.) v obredih reševanja sporov, na vlogi spomina na krivice ter spore in njihovo pozabo, predvsem v povezavi s študijami travm in travmatičnega ter nasprotujočih si osebnih in kolektivnih spominov (contested memory), ter na naraciji praks reševanja sporov. Panel se osredotoča na različne primere iz raziskovalne prakse (case studies), z namenom prikazati pomen interdisciplinarnih (metodoloških, teoretičnih) pristopov pri obravnavanju problemov v zgodovinopisu. Panelistke in panelisti zagovarjajo prepričanje, da moramo k zgodovinopisnim raziskavam pristopati interdisciplinarno, saj s tem bogatimo vedenje o dogodkih ter ga ne samo nadgrajujemo, temveč tudi poglabljamo.

Rapalska meja: četrt stoletja obstoja in stoletje dediščine ter spomina (študije primerov)

Prizorišče: Krilo Rusjan v Xcentru
Ura: sreda, 19. april 2023, 16:00–17:30

1. Slovenci in velike sile po koncu prve svetovne vojne (dr. Božo Repe, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
2. Slovenska historiografija o severni meji in rapalski meji v 20. stoletju (dr. Bojan Balkovec, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
3. Rapalska meja in njen vpliv na prostorski razvoj okolice (dr. Janez Peter Grom in dr. Alenka Fikfak, oba Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani)
4. Mejni kamni rapalske meje, njihovo postavljanje in uničevanje (dr. Peter Mikša, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino, in dr. Matija Zorn, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU)
5. Obrambne linije rapalske meje na primeru šestega sektorja Rupnikove linije (Aleksander Duh, OŠ Dušana Flisa, Hoče pri Mariboru)

moderatorka: dr. Kornelija Ajlec, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino

12. novembra 1920 sta v italijanskem mestu Rapallo Kraljevina SHS in Kraljevina Italija podpisali pogodbo, s katero je bila po prvi svetovni vojni določena meja med državama – t. i. rapalska meja. Razmejitvena črta je tekla po razvodju med črnomorskim in jadranskim povodjem. Meja je bila razdeljena na 70 sektorjev in označena z mejnimi kamni, ki jih je bilo okrog 5000. 289 km dolga mejna črta, ob kateri je v naslednjih letih zrasla obsežna obrambna infrastruktura, je ostro zarezala v slovenski etnični prostor. Z mejo je bila trajno zaznamovana podoba pokrajine in identiteta prebivalcev. Posledice oz. njihov »odtis« tako zaznamo še danes. Rapalska pogodba, ki je bila podpisana po mednarodnih pravilih, je bila brez drugačnega dogovora ali vojne nepremakljiva. Italijani so na začetku druge svetovne vojne (8. julija 1941) v Berlinu, po razdelitvi slovenskega ozemlja med okupacijske sile, podpisali nov dogovor o poteku vzhodne italijanske meje, ki so jo premknili proti vzhodu oz. današnji osrednji Sloveniji. Leta 1945 je prišlo do ponovne spremembe meje med Italijo in Jugoslavijo, ki se je premaknila proti zahodu, veliko bližje slovenski zahodni etnični meji, in rapalska meja je izgubila mednarodni pomen. Dokončno je bila ukinjena 10. februarja 1947 ob podpisu mirovne pogodbe Jugoslavije z Italijo oz. z njeno uveljavitvijo 15. septembra istega leta. Panel rapalsko meje osvetljuje z novih zornih kotov.

Fotografska in avdiovizualna dediščina - izzivi v preporodu bogastva muzejskih virov

---

Prizorišče: Xcenter

Ura: sreda, 19. april 2023, 16:00-17:30

1. Od fotografij do zgodb z gradivom in digitaliziranimi viri. Pogledi na učiteljstvo od konca 19. do začetka 20. stoletja ([dr. Branko Šuštar, Slovenski šolski muzej](#))
2. Fotografija 1914-1918: med tehniko, propagando in osebno izkušnjo vojne ([dr. Marko Štepec, Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije](#))
3. Muzej na klik: virtualni obiskovalci na blogu Muzeja novejše zgodovine Slovenije (Katarina Jurjavčič, [Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije](#))
4. Izzivi in posebnosti pri delu s fotografskim fondom Marjana Cigliča ([Monika Močnik, Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije](#))
5. Slovenci v italijanski vojski v obdobju fašizma – nekaj poudarkov pri obravnavi virov (Irena Uršič, [Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije](#))

moderatorka: Nataša Strlič, [Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije](#)

Fotografska in avdiovizualna dediščina v hrambi Muzeja novejše in sodobne zgodovine Slovenije, z najobsežnejšo zbirkko fotografij v državi in s pomembno zbirkko ustnih virov, in Slovenskega šolskega muzeja je živahno vpletena v muzejske komunikacije, zgodovinopisne obravnave, izobraževalno delo, znanstvenoraziskovalne pobude in v sooblikovanje javnega mnenja. Kustosi in kustosinje, ki so avtorji referatov, v petih vsebinskih sklopih s področij fotografiske dediščine prve svetovne vojne, fotografskega fonda Marjana Cigliča, fotografskih zapuščin in avdiovizualnih pričevanj Slovencev v italijanski vojski v obdobju fašizma pa tudi slikovnih virov, povezanih z izobraževalno tradicijo (kot so fotografije šolnikov, odposlane razglednice z besedili, podobe nagrobnikov) predstavljajo metodološke pristope pri dokumentaciji gradiva, historiate zbirk, muzejske obravnave in zgodovinske raziskave ter njihovo večplastno interpretativno moč. Izprašujejo se o preporodu in preobrazbi tovrstnih muzejskih in zgodovinopisnih virov v digitalne vire, o pomenu in zagatah digitalizacijskega procesa, o izzivih komercializacije muzejskih virov, ki jih prinaša širša dostopnost javnosti, ter o razpetostih pri osredotočenosti na muzejski vir in/ali na muzejske – resnične in virtualne – obiskovalce.

IZVLEČKI ČETRTKOVIH PANELOV

Vprašanje od kdaj Slovenci kot izziv slovenskega zgodovinopisja v 21. stoletju

---

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: četrtek, 20. april 2023, 9:00–10:00

1. Teorije in praksa raziskovanja zgodovine slovenske identitete (dr. Vanja Kočevar, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU)
2. Srednjeveška izhodišča za oblikovanje moderne slovenske narodne identitete (dr. Jernej Kotar, Narodni muzej Slovenije)
3. Proces karniolizacije in dihotomija kranjsko – slovensko (dr. Boris Golec, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU)

moderator: dr. Aleš Maver, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Oddelek za zgodovino

---

V zadnjem času je v slovenskem zgodovinopisu na področju raziskovanja narodne identitete precej prisotna modernistična paradigma, ki ima za znanost sicer nedvomne zasluge, vendar tudi več pomanjkljivosti. Zato je cilj panela spodbuditi historiografijo k uporabi novih teoretskih in metodoloških pristopov pri iskanju odgovorov na vprašanje, zastavljeno v naslovu. Na teoretskem področju panel predstavlja nekatere kritike modernizma, ki v slovenskem zgodovinopisu še niso bili deležni večje pozornosti, zlasti Adriana Hastingsa in Casparja Hirschija, in njihove pristope aplicira na zgodovinski primer slovenskega naroda. Poleg tega bomo na podlagi novih in ponovno odkritih virov poskušali ponazoriti, kako so etnično-jezikovno podobo današnjega slovenskega prostora dojemali sodobniki in kako se je od visokega srednjega veka dalje manifestirala med posameznimi družbenimi sloji. Predstavljen bo tudi proces »karniolizacije« oziroma širitve etnonima, izvirajočega iz imena vojvodine Kranjske, na Slovence, ki so prebivali zunaj političnoupravnih meja osrednje slovenske zgodovinske dežele.

Slovenci in 20. stoletje v publikacijah zbirke Historia: predstavitev znanstvenih monografij

---

Prizorišče: Krilo Rusjan v Xcentru
Ura: četrtek, 20. april 2023, 9:00-10:00

1. Predstavitev znanstvenih monografij o okupacijskih mejah v Sloveniji 1941–1945 (dr. Bojan Balkovec, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
  2. »Bela kuga«: ilegalni abortusi in zmanjševanje rodnosti na Slovenskem v obdobju med obema vojnoma: predstavitev znanstvene monografije (dr. Ana Cergol Paradiž, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
  3. Milko Brezigar in prvi slovenski program narodnega gospodarstva: predstavitev znanstvene monografije (dr. Božo Repe, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
-

Zbirka Historia je zbirka znanstvenih monografij Oddelka za zgodovino FF UL. V njej je do sedaj izšlo več kot 40 različnih del, ki obravnavajo različna obdobja, v zadnjem času iz slovenske zgodovine 20. stoletja. Prva predstavitev obravnava sklop 9 knjig, ki so rezultat raziskovalnega projekta o okupacijskih mejah. Večina monografij obravnava različne regije in se medsebojno dopolnjuje. Drugačna pa sta zbornik o okupacijskih mejah, ki na kratko predstavlja problematiko v vsej Sloveniji, in knjiga Razkosana Slovenija, o oblikovanju slovenskih meja, s poudarkom na 20. stoletju. Slednji knjigi sta izšli prevedeni tudi v angleščino. Druga predstavljena knjiga zbirke Historia je delo dr. Ane Cergol Paradiž, ki v njej analizira zakonodajne okvire o splavu in njihove praktične posledice v življenju posameznikov na Slovenskem med obema svetovnima vojnoma. Knjigo bo predstavila avtorica. Tretje predstavljeno delo vsebuje objavo Brezigarjevega gospodarskega programa, ki je izšel leta 1918, in daljšo študijo o avtorju programa, ki jo je pripravil dr. Božo Repe. Monografijo bo predstavil avtor študije.

Tomaj na Krasu kot slovenska zgodovina v malem: kontinuitete in spremembe v vaški skupnosti v dolgoročni perspektivi

---

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: četrtek, 20. april 2023, 10:30-12:00

1. Črna leta in rdeče številke župana Ivana Černeta sredi 18. stoletja: moč, dolgovi in dote (dr. Aleksander Panjek, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Oddelek za zgodovino)
2. Od stolnega kanonika do poslanca v dunajskem parlamentu: moč družine Černe v dolgem 19. stoletju (dr. Miha Zobec, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU)
3. Druga svetovna vojna in njene posledice za elite v Tomaju: problem (dis)kontinuitete (dr. Lev Centrih, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Oddelek za zgodovino)
4. Obveznosti kmeta do države v vasi Tomaj v letih 1947-1951 (Robi Kovač, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Oddelek za zgodovino)
5. Demografija kraške vasi na relaciji med podeželjem in mestom (dr. Aleksej Kalc, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, in Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Oddelek za zgodovino)

moderator: dr. Miha Seručnik, Zgodovinski Inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

Panel sloni na projektu Slovenska zgodovina v malem (ARRS J6-3143(A)), ki obravnava vaško skupnost Tomaj na Krasu od 16. do druge polovice 20. stoletja. Osredotoča se na tri tematske stebre: ekonomijo in demografijo, institucije in politiko ter vsakdanje življenje. Kot majhna skupnost na stičišču slovanskega in romanskega sveta, jadranskega zaledja in celine Tomaj ponuja odlično izhodišče za raziskovanje dinamik podeželskih družb med »tradicijo« in »modernostjo«, opazovanje demografskih procesov, ekonomije, vrednot, kulture, politike in vsakdanjega življenja. Tomajska skupnost je bila namreč nadpovprečno kompleksna in razslojena, v njej so delovale številne formalne in neformalne institucije, kot so župan, cerkev, bratovščina, fantovščina, samostan, šola, vas pa je bila tudi cerkveno upravno središče. Obenem se je nahajala v bližini mesta Trsta in je v 19. in 20. stoletju prešla skozi več državnih ureditev in gospodarskih sistemov (Avstrija, Italija, Jugoslavija, Slovenija; pozni fevdalizem, liberalizem, fašizem, socializem, demokracija s tržnim gospodarstvom). Namen panela je predstaviti prve vmesne rezultate projekta, pri čemer bo poudarek na pristopih proučevanja vaške družbene stvarnosti v luči krajevnih struktur in mikrodinamik ter makrozgodovinskih dogajanj.

Sodobni izzivi raziskovanja etničnosti v zgodovini

Prizorišče: Mestna občina Nova Gorica

Ura: četrtek, 20. april 2023, 10:30–12:00

1. Delovanje Baudouina de Courtenaya ob zahodni meji slovenskega narodnega ozemlja v prvi polovici 70. let 19. stoletja (dr. Robert Devetak, Inštitut za narodnostna vprašanja)
2. Koroški Slovenci v slovenskem zgodovinopisu (dr. Danijel Grafenauer, Inštitut za narodnostna vprašanja)
3. Hrvaška manjšina na območju današnje Slovenije skozi moderne popise prebivalstva 1880–2020 (dr. Damir Josipovič, Inštitut za narodnostna vprašanja)
4. Temeljne prelomnice v zgodovini madžarske manjšine v Sloveniji v preteklih 100 letih (dr. Attila Kovács, Inštitut za narodnostna vprašanja)
5. Kdo so Slovenci na Hrvaškem in kako raziskovati njihovo delovanje? (dr. Barbara Riman, Inštitut za narodnostna vprašanja)

moderatorka: dr. Sonja Novak Lukanović, Inštitut za narodnostna vprašanja in Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje

---

Panel sooblikujejo sodelavci Inštituta za narodnostna vprašanja (INV), institucije, ki raziskuje etničnost in medetnične odnose v skupnem slovenskem kulturnem prostoru. Raznolike paneliste povezujejo skupni raziskovalni interesi, povezani z raziskovanjem različnih elementov etničnosti pri slovenskih narodnih skupnostih v sosednjih državah ter manjšinah v Sloveniji. Referati obravnavajo predvsem metode razlikovanja etničnih skupnosti z empiričnimi raziskavami, obenem pa proučujejo procese, ki so se oblikovali (in se še vedno oblikujejo) med pripadniki omenjenih skupnosti, ter razvijajo teoretične in metodološke koncepte, povezane z navedeno problematiko. Cilj panela je omogočiti vpogled v sodobne načine raziskovanja manjšin v Sloveniji ter slovenskih narodnih skupnosti v sosednjih državah. Podan bo tudi odgovor na vprašanje, kako je raziskovanje etničnosti vplivalo na oblikovanje slovenskega narodnega vprašanja in slovenskega etničnega (in manjšinskega) prostora naprej.

Gospodarsko in socialnozgodovinske krize: kmečki upori in stečaji

Prizorišče: Krilo Rusjan v Xcentru

Ura: četrtek, 20. april 2023, 10:30-12:00

1. Nova spoznanja o hrvaško-slovenskem kmečkem uporu 1573. Ob njegovi 450-letnici (dr. Andrej Hozjan, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Oddelek za zgodovino)
2. Pravna opredelitev upora in načini predstavitve upornih praks: med strategijami in realnostjo: tolminski upor 1713 (dr. Dragica Čeč, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije)
3. Percepcije stečajev in prezadolžencev na Slovenskem pod Avstro-Ogrsko in prvo Jugoslavijo (Ivan Smiljanić, Inštitut za novejšo zgodovino)

moderator: dr. Žiga Oman, Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja

Panel združuje izbrane politične in ekonomske krize: dva kmečka upora (1573 in 1713) in stečaje (1868-1941). Med kmečkimi upori na Slovenskem sta bila v zadnjih desetletjih novih osvetlitev deležna le dva večja, v letih 1515 in 1713. Na podlagi virov iz druge polovice 16. stoletja je mogoče razumeti razlog za zatrtje upora leta 1573 v le 13 dneh ter vlogo štajerskih deželnih oblasti in deželnega kneza med uporom in po njem. S tem uporom je mogoče povezati začetke poštne zveze Gradec-Maribor-Ljubljana. Na podlagi virov o uporu leta 1713 pa je mogoča pravna definicija upora proti vladarju, na podlagi katere so izrekali kazni upornikom, pa tudi rekonstrukcija interesov in taktik deželnega plemstva na Goriškem in Kranjskem pri ustvarjanju specifičnih (ne nujno pozneje potrjenih) podob upora. Tretji referat analizira stečaje na Slovenskem (1868-1941), s poudarkom na odnosu javnosti do stečajev, dolžnikov in insolventnosti. Slovenci so bili v proučevanem obdobju negativno nastrojeni do teh pojavov, saj so, podobno kot drugod po Evropi, stečaj enačili s prevaro; širših križnih gospodarskih razmer običajno niso dojemali kot opravičljiv vzrok za zlom. Sledile so kazni in stigma, stečaji so postali eno od bojišč nemško-slovenskih nacionalnih bojev.

Pregled zgodovine Prekmurja: predstavitev strokovne monografije

---

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: četrtek, 20. april 2023, 12:15-13:15

dr. Andrej Hozjan, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Oddelek za zgodovino

moderator: dr. Božo Repe, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino

---

Pred četrt stoletja je akad. prof. dr. Vilko Novak uredil knjigo Zgodovina Prekmurja, zbornik člankov in razprav prekmurskega zgodovinarja dr. Ivana Zelka. Prva vseobsežna, sicer 'le' strokovna monografija Pregled zgodovine Prekmurja, v izdaji Pomurske akademsko-znanstvene unije s sedežem v Murski Soboti, pa je na 364 velikoformatnih straneh izšla junija 2022. Je dosežek 18 prekmurskih oz. pomurskih in porabskih avtoric in avtorjev oziroma ljudi, tesno navezanih na to pokrajino. Cilj je bil predstaviti celovito razvojno pot območja današnjega Prekmurja od prazgodovine do konca 20. stoletja. Knjigo tvorita dva razdelka. Prvega, z naslovom Prekmurje od prazgodovinskih dob do konca 20. stoletja, sestavlja šest zaključenih preglednih poglavij po osnovnih zgodovinskih obdobjih. Zadnje med njimi je poglavje o Slovenskem Porabju 1920-2000. Drugi razdelek, Prekmurje v književnosti, umetnosti, arhitekturi in ljudskem kulturnem izročilu, sestavlja pet preglednih besedil, med katerimi je tudi poglavje o književnosti in medijski krajinai tukajšnje madžarske narodnostne skupnosti. Knjigo zaključujejo kratki življenjepisi avtoric in avtorjev ter izbori njihovih objav, povezanih s temo knjige.

Pomen zgodovinskih raziskav in izzivi medsektorskega sodelovanja pri uporabi zgodovine za trajnostni razvoj čezmejnih in večkulturnih prostorov: okrogla miza

---

Prizorišče: Krilo Rusjan v Xcentru

Ura: četrtek, 20. april 2023, 12:15-13:15

mag. Tadej Koren, Fundacija Poti miru v Posočju

dr. Saša Dobričič, Fakulteta za podiplomski študij Univerze v Novi Gorici

Bojana Čibej, Zasebni zavod Svitar

Lučka Peljhan, Zavod za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina

moderatorka: dr. Jasna Fakin Bajec, Inštitut za kulturne in spominske študije ZRC SAZU,
Raziskovalna postaja Nova Gorica & Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici

---

Na čezmejnem Goriškem se odvijajo politične, kulturne, izobraževalne in ustvarjalne dejavnosti, čezmejni razvojni projekti in druge oblike meddržavnega sodelovanja. Evropski projekti, ki jih izvajajo regionalne razvojne agencije, občine, kulturne in raziskovalne ustanove, omogočajo nove zaposlitve zgodovinark in zgodovinarjev, ohranjanje in razvoj kulturne dediščine, turizma ter kulturnega in ustvarjalnega sektorja. Po podatkih Unesca iz leta 2021 so prav kultura oziroma iz nje izvirajoča dediščina ter kulturne in ustvarjalne dejavnosti med najbolj rastočimi sektorji v svetovnem gospodarstvu. Vendar uporaba in trženje zgodovine prinaša veliko pasti. Soočamo se s historičnimi populizmi, zlorabo zgodovine in tradicije, kršenjem kulturnih pravic in različnimi oblikami uporov lokalnega prebivalstva. Namen okrogle mize, ki vključuje 1. zgodovinarja, 2. arhitektno, ki je direktorica doktorskega Študija kulturne dediščine, 3. interpretatorko dediščine, udeleženo pri upravljanju programa gradu Rihemberk in 4. ekonomistko, ki deluje na zavodu za turizem, moderira pa jo zgodovinarka in etnologinja, je spregovoriti o izzivih uporabe zgodovine in kulture v razvojne namene; o novih izobraževalnih temah in pristopih, ki bi jih morali razvijati visokošolski študijski programi zgodovine, da bi bili kos sodobnim izzivom tržno naravnane družbe.

Okoljska zgodovina med interdisciplinarnimi izzivi in rešitvami

---

Prizorišče: Xcenter

Ura: četrtek, 20. april 2023, 12:15-13:15

1. »Namreč Sonce je célo leto kakor Luna oddajalo svetlobo brez žarkov«: historičnoklimatološka študija vzhodnoalpskega prostora in njegove okolice med 5. in 7. stoletjem (Aljaž Sekne, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
2. Historical Biodiversity in the Alps: Grassland Agroecosystems in the Last Millennium: predstavitev znanstvene monografije (dr. Žiga Zwitter, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino, in dr. Leonid Rasran, Universität für Bodenkultur Wien, Institut für Botanik)

moderatorka: dr. Dragica Čeč, ZRS Koper, Inštitut za zgodovinske študije

---

Prvi referat poudarja, da so kljub razmahu historične klimatologije v zadnjih letih raziskave o zgodnjem srednjem veku še v povojih. Zato zgodovinarji pri svojih interpretacijah neredko ali zapadejo v okoljski determinizem ali se podnebnemu kontekstu iz previdnosti izognejo. Z namenom zapolnitve raziskovalne vrzeli bo skušal referat ob kritični pritegnitvi arhivov družbe in narave rekonstruirati podnebne razmere in ovrednotiti njihove morebitne vplive na družbenopolitične procese na prelomu iz antike v srednji vek v Vzhodnih Alpah in onkraj njih.

Interdisciplinarno povezovanje zgodovinopisja in naravoslovja je tudi temelj drugega referata – predstavitev monografije, ki bo po večletnem delu letos izšla pri Avstrijski akademiji znanosti; predstavlja jo njen prvi avtor. Predstavlja izbor temeljnih zaključkov o zgodovini travnikov v Vzhodnih Alpah v pozrem srednjem in zgodnjem novem veku. Poudarja, da alpski travniki in pašniki niso bili namenjeni le pridelavi za lokalno rabo. Predstavlja, kako nam poznavanje rastlin pomaga razumeti gospodarsko (agrarno in nabiralniško) zgodovino travnikov, denimo, zakaj spomladanska paša ni zatrla goliških narcis, in se sprašuje o današnjem pomenu zgodovine travnikov, ki presega gospodarske in okoljske teme. Izbrane teme so del kratke vsebinske predstavitve celotne knjige.

Vizije prihodnosti: študijski primeri načrtovanja stvarnosti na Slovenskem po obeh svetovnih vojnah

---

Prizorišče: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici

Ura: četrtek, 20. april 2023, 15:45–17:00

1. Družbena in prostorska obnova Primorja po prvi svetovni vojni (dr. Petra Kolenc, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Nova Gorica, in dr. Petra Svoljšak, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU)
2. Socialno skrbstvo v Ljubljani 1914–1945 (dr. Mojca Šorn, Inštitut za novejšo zgodovino)
3. Vizije ureditve Slovenije po drugi svetovni vojni v partizanskem taboru (dr. Kornelija Ajlec, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)
4. Organizacijski ukrepi in naloge Rdečega križa Slovenije po drugi svetovni vojni (dr. Darja Kerec, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani)

moderator: dr. Bojan Balkovec, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino

---

Kakšna bo prihodnost in kakšno prihodnost si želimo? Obe vprašanji zaposljujeta človeštvo že stoletja. Panel obravnava načrtovanje prihodnosti na Slovenskem po obeh svetovnih vojnah ali pa še v njunem času. Dr. Kolenc in dr. Svoljšak predstavljata načrtovanje obnove Posočja po prvi svetovni vojni, kjer je v ospredje stopila infrastrukturna in urbana rekonstrukcija porušenih krajev, vzporedno pa je potekalo vračanje beguncov in rekonstrukcija družbenega ustroja na zasedenih slovenskih ozemljih. Dr. Šorn obravnava socialno skrbstvo v Ljubljani 1914–1945, s poudarkom na oblikovanju strategije, ki je slovenski prostor postavila ob bok globalnemu reševanju socialnih vprašanj, z vzpostavitvijo ključnih akterjev, usmerjenih v trajno lajšanje stisk ljubljanskega meščanstva. Dr. Ajlec predstavlja vpogled v načrte povojne obnove kot se zrcali v dokumentih Znanstvenega inštituta pri Slovenskem narodnoosvobodilnem svetu. Dr. Kerec pa kot glavnega katalizatorja nevladne socialne pomoči, vpetega v načrtovanje odpravljanja posledic ujm in katastrof, predstavlja organizacijo Rdečega križa na Slovenskem po drugi svetovni vojni.

Izzivi participativnega ustvarjanja digitalnih zgodovinskih zbirk in kulturne dediščine skupaj z otroki, dijaki in študenti, z namenom razvijanja kritičnega mišljenja in kulturnih kompetenc

---

Prizorišče: Krilo Rusjan v Xcentru
Ura: četrtek, 20. april 2023, 15:45–17:00

1. Dediščina v akciji: Poti in načini vključevanja osnovnošolcev v ohranjanje in interpretacijo dediščine ter oblikovanje digitalnega učnega vira Kruh in čas (dr. Jasna Fakin Bajec, Inštitut za kulturne in spominske študije ZRC SAZU, Raziskovalna postaja Nova Gorica)
2. Kulturna dediščina kot vir za učenje kritičnega mišljenja, multikulturalizma in kulturne empatije med dijaki gimnazjskega programa (dr. Melita Lemut Bajec, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem)
3. Študentski prispevki k nastajanju elektronske zbirke Pisma (dr. Katja Mihurko Poniž, Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici)
4. Uporaba digitalnih zgodovinskih zbirk pri poučevanju in raziskovanju slovenske novejše zgodovine (dr. Irena Selišnik, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino)

moderatorka: dr. Ivana Zajc, Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici

---

Namen panela je predstaviti primere dobrih praks raziskovalnega, vključujočega, izkustvenega in interdisciplinarnega učenja zgodovine in lokalne dediščine v osnovnošolskem, srednješolskem in visokošolskem izobraževanju, kjer otroci, dijakinje in dijaki, študentke in študentje aktivno soustvarjajo kulturno dediščino in izobraževalne vsebine (npr. digitalne zgodovinske zbirke), hkrati pa ob pomoči mentoric in mentorjev v klasičnih zgodovinskih virih (pisma, spomini, fotografije, časopisni članki) odkrivajo nove raziskovalne vsebine (čustva, intimnost, večkulturnost). Posledično tudi razvijajo kulturne kompetence in veščine kritičnega mišljenja. S predavateljicami bomo v sklopu panela reflektirali, kako lahko zgodovinske teme, obravnavane na način medpredmetnega in timskega poučevanja, spodbujajo ozaveščenost o večkulturni in večjezični družbi.

Izzivi slovenskega vojaškega zgodovinopisja

Prizorišče: Xcenter

Ura: četrtek, 20. april 2023, 15:45-17:00

1. Državljanska vojna kot vojaškozgodovinski problem (dr. Damjan Guštin, Inštitut za novejšo zgodovino)
2. Med zgodovinopisjem in zgodovinskim revanšizmom: primer dražgoške bitke (dr. Klemen Kocjančič)
3. Vojaško študijsko potovanje – učinkovit način, kako vključiti vojaško zgodovino v vojaško izobraževanje (dr. Blaž Torkar, Center vojaških šol Slovenske vojske)
4. Pogledi na vojaško zgodovino skozi pridobivanje pričevanj in zbiranje spominov (mag. Zvezdan Marković, Generalštab Slovenske vojske)

moderator: mag. Zvezdan Marković, Generalštab Slovenske vojske

---

Ukvarjanje z zgodovino vojaškega in predvsem z zgodovino vojn na predznanstveni stopnji razvoja zgodovinopisja ima dolgo tradicijo, od antike dalje. Celotno področje zgodovinopisja, ki proučuje razvoj, oblike, strukture, položaj vojaškega dela družbe, njegovo uporabo v vojnah, označujemo kot vojaško zgodovino. Utemeljuje jo dejstvo, da je vojaški kompleks relativno izdvojen, v času, ki ga obravnava panel, z ostriimi mejami omejen podsistem družbe, ki terja specifične raziskovalne prijeme in znanja. To še bolj velja, ko pride do uporabe vojaškega podistema države, ko celotna družba stopi v vojno stanje. Referati obravnavajo teme, ki so aktualne med slovenskimi vojaškimi zgodovinarji in tudi širše. Poseben izziv predstavlja aplikativnost vojaške zgodovine v vojaškem izobraževanju.

IZZIVI SLOVENSKEGA ZGODOVINOPISJA V 21. STOLETJU

Jubilejno 40. zborovanje slovenskih zgodovinark in zgodovinarjev
(zborovanje ZZDS)

Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2023

ISBN 978-961-6777-31-5 (PDF)